

ÜCRETLİ ÖĞRETMENLİK UYGULAMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ*

Soner DOĞAN**

Selçuk Beşir DEMİR***

Nazan TURAN****

ÖZET

Bu araştırmanın amacı eğitim yöneticilerinin ücretli öğretmenlik uygulaması hakkındaki görüşlerini saptamaktır. Araştırma, ücretli öğretmenlik konusunu yönetici görüşleri doğrultusunda değerlendirmesi; tüm toplum kesimlerini ilgilendiren güncel bir konuyu incelemesi ve ilgili literatüre katkı sağlaması nedeniyle önem arz etmektedir. Araştırmada, nitel araştırma desenlerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Araştırmada katılımcılar; amaçlı örnekleme (Punch, 2009) yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılarak belirlenmiştir. Araştırmanın veri toplama aracı Yarı Yapılandırılmış (Semi Structured) Görüşme Formu'dur. Araştırma sürecinde tüm görüşmeler ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır. Araştırma kapsamında 217 dakikalık görüşme yapılmış, ses kayıtları herhangi bir elemeye tabi tutulmadan, ham veri olarak Microsoft Word programına aktarılmıştır. Araştırmada her bir transkript, satır-satır analiz yaklaşımı kullanılarak analiz edilmiştir. Görüşme verilerinin yorumlanması sürecinde endüktif betimsel analiz, içerik analizi ve sürekli karşılaştırma tekniği kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucu: 1. Ücretli öğretmenlerin görevlendirilme süreci; 2. Diğer okul paydaşlarının ücretli öğretmene bakış açıları; 3. Ücretli öğretmenlerin eğitim öğretim faaliyetlerine etkileri; 4. Ücretli öğretmenlerin denetimi ve okul yönetimi ile ilişkileri; 5. Genel değerlendirme ve çözüm önerileri olmak üzere beş ana tema ortaya çıkmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın çeşitli kademelerinde görev yapan yöneticilerin görüşlerine göre ücretli öğretmenlik sistemini inceleyen bu araştırma sonuçlarına göre katılımcıların tamamı ücretli öğretmenlik sistemine karşı çıktıkları ancak ihtiyaçtan ve mecburiyetten dolayı ücretli öğretmenlerle çalışmak zorunda kaldıkları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ücretli Öğretmenlik Öğretmen İstihdam Politikaları, Eğitim Yönetimi, Mesleki Verim

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, El-mek: snr312@gmail.com

*** Yrd. Doç. Dr. Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Eğitimi, El-mek: sbesdem@hotmail.com

**** Uzm. Milli Eğitim Bakanlığı, El-mek: nzntrn@hotmail.com

EVALUATION OF WAGE SCHOOL TEACHING APPLICATION

ABSTRACT

The aim of this study is to determine views of the educational administrators on wage school teaching application. The study becomes highly important for including the views of administrators about wage school teaching application; for bringing the educational system in a new perspective through the obtained findings; for studying a current issue concerning all sectors of the society and for contributing to the related literature. In this study, the phenomenology pattern of the qualitative research patterns is used. The participants of this study are determined by using maximum variation sampling, one of the purposive sampling (Punch, 2009) methods. The data collection tool of the study is the Semi Structured Interview Form. A 217 minute interview was had within the scope of the research; the tape recordings were computerized through the Microsoft Word processing program as raw data without being subjected to any screening. Each transcript in the research were analyzed by using line by line analysis analysis approach. In the interpretation process of the interview data, the methods of inductive descriptive analysis, content analysis and constant comparison are used. As the result of the data analysis, five main themes are emerged such as: 1. Assignment process of the wage school teachers; 2. Viewpoints of the other stakeholders in school about the wage school teacher; 3. Effects of the wage school teacher to the educational activities; 4. Supervision of the wage school teachers and their relationships with the school administration; 5. An overall assessment and possible solutions. According to the results of this research analyzing wage the eteaching system with respect to the views of the administrators who serve at various levels in the Ministry of Education, it is clear that all of the participants oppose to the wage teaching system, however, they have to work with wage teachers due to the necessity and exigency.

Key Words: Wage School Teaching, Teacher Employment Policies, Educational Administration, Professional Productivity

GİRİŞ

Türk eğitim sisteminde, öğretmen yetiştirme, öğretmenlerin mesleki yeterlilikleri, öğretmenlerin özlük hakları, öğretmenlerin yer değiştirmesi gibi öğretmenleri doğrudan ilgilendiren temel sorunlar uzun yıllardır tartışılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2005 yılında öğretmen istihdamında yapılan değişikliklerle ortaya çıkan ücretli öğretmenlik sistemi de öğretmenlerin yaşadıkları sorunlara yeni bir sorun olarak eklenmiştir. Türk Eğitim-Sen (2012) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre 64 ildeki ücretli öğretmen sayısı 52 bin 937'dir. Bunların 21 bin 126'sı eğitim fakültesi mezunu, 22 bin 72'si lisans mezunu, 9 bin 712'si ise ön lisans mezunudur (<http://www.haber10.com>). Görüldüğü üzere ücretli öğretmen sayısı Türk eğitim sistemini derinden etkileyecek düzeydedir. Bundan dolayı ücretli öğretmenlik sistemi toplumun her kesiminde tartışılmaya devam etmektedir.

Araştırmacılara göre Türkiye'de ücretli öğretmenlik uygulamasına geçişin farklı nedenleri vardır. Türk Eğitim-Sen (2010:128), Turan ve Bozkurt (2010) birçok ilde öğretmen açığı olmasına

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 12 Fall 2013

rağmen yeterli kadro verilmemesine; Küçüker ve Gürbüz, (2012) öğretmen atamalarındaki yerleştirmenin ücretli öğretmen uygulamalarına zemin hazırlamasına; Yılmaz ve Altınkurt (2011: 205) Neo-liberal politikalar çerçevesinde kamu okullarındaki kadrolu öğretmen sayısının, artan öğrenci sayısına paralel olarak artmamasına; Bayram, (2009: 28) işletmelerde başlayan esneklik uygulamaları ve esnek istihdam modellerinin kamuda da kullanılmaya başlanmasına müteakip personel maliyetlerini azaltma adına memurluk rejiminin terk edilerek ücretli çalışan gibi çeşitli istihdam biçimlerinin kamu hizmeti alanlarında yer almaya başlamasına; Özdemir ve Beltekin, (2012: 42) IMF'ye niyet mektuplarında personel alınmayacağına dair yapılan taahhütlerin sonucu, kadrolu olarak istihdam edilmeyen öğretmenlerin sözleşmeli ve ücretli olarak istihdam edilmesine; Uygun (2005: 589) tüm dünyada benimsenen “ucuz işgücü” uygulamasının eğitime yansıtılmak istenmesine; Palavan (2012: 285) öğretmeni olmayan yerlere özellikle kırsal kesimlere ücretli öğretmen gibi statüler altında yeterli öğretmenlik bilgi ve tecrübesine sahip olmayan öğretmenler görevlendirilerek sorunun çözülmeye çalışılmasına; Tosun (2010: 2-3) ise okulların öğretmen açığını kapatmak adına geçici olarak istihdamın sağlanmaya çalışılmasına bağlamaktadır.

Türkiye’de ilköğretim okullarında (4+4+4 eğitim sistemiyle ilkokul ve ortaokul olarak değişti) dört farklı statüde öğretmen istihdam edilebilmektedir. Bu statüler; kadrolu, sözleşmeli (tüm sözleşmeliler kadroya geçirildi), vekil ve ek ders karşılığı görev yapan ücretli öğretmenlerdir (Öztaş, 2010: 9; Özer, 2008: 54; Tosun, 2010: 2). Farklı ihtiyaç ve beklentilerle ortaya çıkan ücretli öğretmen uygulamasının yasal dayanağını Ögülmüş (2012), 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4’üncü maddesinin 4/C fıkrası ve MEB Yönetici ve Öğretmenlerinin Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin kararlara bağlamaktadır. Buna göre 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4’üncü maddesinin 4/C fıkrası aracılığıyla öğretmen sayısının yetersiz olması hâlinde ücretli öğretmen olarak nitelendirilen ücretli, kısmi zamanlı ve geçici öğreticiler istihdam edilebilmektedir. İlgili yasa öğretmenlere, öğretim üyelerine veya diğer memurlara ve yahut açıktan atanacaklara ücret ile ek ders görevi verilebilmesinin önünü açmıştır. Bu yasal düzenleme ile birlikte geçici bir çözümmüş gibi görülen Türk Eğitim-Sen, (2010:128) ücretli öğretmen uygulaması öyle yaygınlaşmıştır ki bu durum, sürecin bir sonucu olarak değil de bir bilinçli politika dâhilinde yapıldığı izlenimini vermeye başlamıştır. Nitekim öğretim kadrosuyla ilgili siyasi partilerin programlarını inceleyen Tok (2012) iktidarda bulunan Adalet ve Kalkınma Partisi’nin programında öğretmenlerin niteliklerinin artırılmasına vurgu yapılırken istihdam farklılıklarından doğan sorunlara yer verilmediğini buna karşın muhalefet partileri olan Cumhuriyet Halk Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi’nin programlarında sözleşmeli ve ücretli öğretmenlerin daimi kadrolara geçirilmesi gerektiğine dair beyanların olduğunu belirtmektedir.

Uygulanan eğitim politikaları sonucu Türkiye’de hızla yaygınlaşan ücretli öğretmenlik formülü her ne kadar eğitim ihtiyacını karşılar gibi görünse de beraberinde getirdiği sorunlarla birlikte Türk eğitim sisteminin kamburu haline gelmiştir. Bu uygulama ile birlikte Uygun (2012), Türk Eğitim-Sen, (2010: 26), Özer (2008: 73-74), Öztaş (2010: 20) öğretmenlerin iş güvencesinin olmaması; Küçüker ve Gürbüz (2012) eğitimin bir ticari nesne olarak algılanması; Turan ve Bozkurt (2010: 1555), Fidan ve Fidicioğlu (2010: 158) öğretmenlerde kurumsal bağlılığının azalması; Korkmaz, Saban ve Akbaşlı, (2004: 268), Arslan, Sabah ve Göksu (2006: 33), eğitimde verimin düşmesi; Gündüz (1997), Turan, Yıldırım ve Aydoğdu (2012: 74), Arslan ve diğ., (2006:33) öğretmenlik eğitimi almamış kişilerin öğretmenlik yapması; Zemrat (2012: 210) ücretli öğretmenlerin değişik konularda kadrolu öğretmenlerle çatışma yaşamaları; Tuncer (2012: 812), Özer (2008) ücretli öğretmenlere yönelik okul yönetimi ve öğretmenlerin olumsuz tutum takınmaları; Kaya, Balay ve Göçen (2012) ücretli öğretmenlerin kendilerini sistemin bir parçası olarak görememeleri; Öztaş (2010) ücretli öğretmenlerin kadrolu öğretmenlere göre mesleki aidiyet duygularının daha zayıf olması; Ögülmüş (2012) ücretli öğretmenlerin gelecek kaygısı taşımaları, özlük haklarının ve ücretlerinin yetersiz olması ve bu durumların öğrencileri olumsuz etkilemesi;

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 12 Fall 2013

Bayram (2009) ücretli öğretmenlerin toplumda ikinci sınıf öğretmen statüsünde algılanması; Ertürk ve Keçecioğlu (2012) ücretli öğretmenlerin kadrolu öğretmenlere göre tükenmişliğe daha çabuk duyarsızlaşması; Sarice (2006) ücretli öğretmenlerin mesleklerine yeterince motive olamamaları; Demir (2010) farklı çalışma biçimlerinin öğretmenler arasındaki paylaşımı azaltması; Tosun (2010: 89) velinin kadrolu öğretmen dışında öğretmen istememesi, öğrencinin öğretmene statüsüne göre davranması; Korkmaz ve diğ. (2004: 268), her yıl farklı bir öğretmen kadrosu ile eğitim ve öğretim çalışmalarının yürütülmek zorunda kalınması gibi sorunlar ortaya çıkmıştır. Tuncer (2012: 811) bütün bu bulgular birlikte ele alındığında kadrosuz öğretmenlik uygulamalarının mevcut şekliyle yürütülmesinde ciddi sakıncalar olduğunu ifade ederken Fidan ve Fidicioğlu (2010: 151) ise bu olumsuz tablonun altında yatan nedenlerin hem sistemden hem de öğretmenlerden kaynaklandığını belirtmektedir. Ücretli öğretmenler açısından düşünüldüğünde yaşanan bu sorunlar, ücretli öğretmenlik sistemi içerisinde yer alan öğretmenlerin nitelik olarak eğitim öğretim hizmetleri içerisinde bulunmaya hazır olmadıklarının da bir göstergesidir.

Yılmaz ve Altinkurt (2011) araştırmalarında Türk eğitim sisteminde öğretmen niteliğinin önemli bir sorun olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Çelikten (2006) göre ise nitelikli öğretmenler olmadan güvenli bir gelecekte bahsetmek imkansızdır. Bu bağlamda nitelikli öğretmen Ron (1992:19) eğitim-öğretim faaliyetlerini heyecan verici ve ödüllendirici etkinliklerle sunan; Metzler, Bingham ve Rusby (2001) okul ortamına uygun sosyal davranışlar geliştirmek için etkili ve etkin bir öğretim yapan Rafferty (2003) oluşturduğu güven ortamı ile okulun etkili ve verimli çalışmasını sağlayan; Celep (2000) alınan kararlara katılarak başarılı öğretimi geliştiren; Roeser, Eccles ve Sameroff (2000) öğrencilerin kişisel ihtiyaçlarını destekleyen; Noonan (2004) okul paydaşlarıyla işbirlikçi iletişim gerçekleştiren; Lee (2004), Opdenakker ve Damme (2006) okuldaki sosyal iklim özellikleri ve öğrenme iklimi özelliklerinin gelişimine katkı sağlayan; Can (2004) öğretim süreçlerinin niteliğinden taviz vermeden en iyi sonucu almanın heyecanını ve çabasını aksatmadan ve eksiltmeden ortaya koyan; Üstünlüoğlu (2007:470) öğrencilerin duygularının farkında olan; David ve Fleischman (2005) öğrencilerin ebeveynleri tarafından daha çok korunup gözetilmesini sağlamak için yoğun bir şekilde çalışan; Gündüz (1997) belirli bir genel kültür ve öğretmenlik meslek bilgisi eğitimi alan; Fidan ve Fidicioğlu (2010: 151) proje üreten, alternatif düşünce ve işbirliği anlayışı oluşturan, pozitif ve negatif tecrübe sağlayan ve sahip olduğu tüm bu özellikler ile birlikte İlter ve Köksalan, (2011: 115) mesleki yeterliliklerinde ve mesleki tutumlarında uluslararası standartlara uygun ve en üst düzeyde olan kişidir. Bu listeyi uzatmak mümkündür ancak ücretli öğretmenlik sistemiyle Türkiye'nin her yerinde adil ve eşit eğitim olanakları sunmak mümkün değildir. Çünkü (Arslan ve diğ., 2006), Gündüz (1997) ücretli öğretmenler öğretmenlik deneyimine veya öğretmenlik diplomasına sahip olamayabilmektedirler. Temel ölçüt yalnız lisans diplomasına sahip olunmasıdır. Milli Eğitim Bakanlığı uzmanlık alanlarını dikkate almamaktadır.

Ücretli öğretmenlik uygulaması, Türk eğitim sisteminde ve toplumsal yaşamda ciddi sorunlara neden olmasına rağmen araştırmacıların ilgisini çok fazla çekmemektedir. Konuyla ilgili literatürde öğretmen görüşlerine göre, Tuncer (2012) Türkiye'deki kadrosuz öğretmen istihdamını; Özer (2008), kadrolu ve kadrosuz ilköğretim öğretmenlerinin birbirleri ve meslekleri hakkındaki görüşlerini; Arslan, Sabah ve Göksu (2006) ilköğretim okullarında çalışan ücretli öğretmenlerin verimliliklerini; Öztaş (2010) kadrolu, sözleşmeli ve ücretli statüye göre öğretmenlerin mesleki aidiyet duygusunu; Bayram (2009); Karadeniz ve Demir (2010), öğretmenlerin istihdam biçimi farklılıkları ve yarattığı sorunları; Demir (2010) eğitimde esnek çalışma biçimlerinin öğrenme ortamına yansımalarının çözülmesini; Tosun (2010) farklı statülerde çalışan öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine bakışlarını araştırmışlardır. Bahsedilen araştırmaların tümü öğretmen görüşlerine göre yapılmış olup ücretli öğretmenlik konusunda yönetici görüşlerine yer veren Ögülmüş (2012) dışında bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu araştırmanın amacı eğitim yöneticilerinin ücretli öğretmenlik uygulaması hakkındaki görüşlerini saptamaktır. Araştırma,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/12 Fall 2013

ücretli öğretmenlik konusunda yönetici görüşlerine yer vermesiyle; elde edilen bulgular aracılığıyla eğitim sistemine yeni bir bakış açısı kazandırmasıyla; tüm toplum kesimlerini ilgilendiren güncel bir konuyu incelemesiyle ve ilgili literatüre katkı sağlamasıyla önem arz etmektedir.

YÖNTEM

Bu araştırmada ücretli öğretmenler uygulamasının eğitim yöneticilerinin görüşleri doğrultusunda derinlemesine incelenmesi amaç edinildiğinden çalışma nitel araştırma yöntemleriyle (Bernard ve Ryan, 2009; Patton, 2002; Punch, 2009; Silverman, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2008) yürütülmüştür.

Araştırmanın Deseni:

Araştırmada, eğitim yöneticilerinin ücretli öğretmenler hakkındaki görüşlerini belirleyerek var olan durumu derinlemesine resmetmek amaçlandığı için araştırma konusuna ve amacına en uygun olan olgubilim/fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Olgubilim deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Bu olgularla günlük yaşantımızda çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Ancak bu tanışıklık, olguları tam olarak anladığımız anlamına gelmez. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgu bilim uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 72)

Araştırmada eğitim yöneticilerinin ücretli öğretmenlik uygulaması ve bu uygulamaya bağlı olarak yönetim açısından yaşanan olay ve olgular hakkındaki görüşlerini, bakış açılarını, algılarını, deneyimlerini kısaca ücretli öğretmenlikle var olan durumu derinlemesine resmedebilmek amaçlandığından; araştırma süreci olgu bilim desenine uygun olarak yürütülmüştür.

Katılımcılar:

Araştırmada amaçlı örnekleme (Punch, 2009) yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örneklemeinde amaç görece olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır. Maksimum çeşitliliğe dayalı bir örneklem oluşturmada amaç genelleme yapmak değildir. Tam tersine çeşitlilik gösteren durumlar arasında ne tür ortaklıkların ve benzerliklerin olduğunu bulmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008:108-109). Milli Eğitim Bakanlığı taşra teşkilatında yönetici olarak; il / ilçe milli eğitim müdür ve yardımcısı, şube müdürleri okul müdürleri görev yapmaktadır. Bu noktadan hareketle araştırmanın konusuna doğrudan taraf olan iki Milli Eğitim Müdürü, iki şube müdürü ve iki okul müdürü katılımcı olarak seçilmiştir.

Araştırmada ilçe milli eğitim müdürü görevini yürüten katılımcılar ücretli öğretmenlerin yoğun olarak görevlendirildiği rumuz ilinin farklı iki ilçesinde görev yaparken; şube müdürü görevini yürüten katılımcılar, il milli eğitim müdürlüğü atama şube biriminden sorumludur ve ücretli öğretmenlerin görevlendirilmelerinde aktif rol üstlenmektedir. Okul müdürleri ücretli öğretmenlerin yoğun olarak görev yaptığı iki farklı ortaokulda görev yapmaktadır

Olgu bilim araştırmalarında konunun derinlemesine irdelenebilmesi için katılımcı sayısı 6 ile 12 kişi arasında sınırlandırılması önerilmektedir (Silverman, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu bağlamda araştırmada görüşme yapılan katılımcı sayısı altı yönetici ile sınırlandırılmıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların hizmet süreleri 10 ile 32 yıl arasında değişmektedir. Araştırmada gizlilik ilkesine uygun olarak katılımcıların her birine takma ad (rumuz) verilmiştir. Okul müdürleri; OM1 ve OM2, Şube Müdürleri; ŞM1 ve ŞM2, Milli Eğitim Müdürleri ise MEM1 ve MEM2 olarak rumuzlandırılmıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 12 Fall 2013

Araştırmaya katılan yöneticilerin özelliklerine ilişkin bilgiler tablo -1’de verilmiştir.

Tablo 1 Katılımcılara Özelliklerine İlişkin Bilgiler

Rumuz	Cinsiyet*	Yönetim Görevi	Hizmet Süresi (Yıl)	Yöneticilik Süresi (Yıl)	Görev Yeri
OM1	Erkek	Okul Müdürü	14	9	İlçe
OM2,	Bayan	Okul Müdürü	10	5	İl merkezi
ŞM1	Erkek	Şube Müdürü	32	21	İl merkezi
ŞM2,	Erkek	Şube Müdürü	15	8	İl merkezi
MEM1	Erkek	İlçe Milli Eğitim Müdürü	21	16	İlçe
MEM2	Erkek	İlçe Milli Eğitim Müdürü	16	12	İlçe

***Araştırmacılar tarafından katılımcıların seçiminde erkek ve bayan yöneticiler arasında eşitlik sağlanmaya çalışılmış ancak çalışmanın yapıldığı ilde bayan yönetici sayısının yok denecek kadar az olması nedeniyle eşitlik sağlanamamıştır.**

Veri toplama Araçları ve Süreci:

Olgubilim araştırmalarında başlıca veri toplama aracı görüşmedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 74). Bu nedenle araştırmada, eğitim yöneticisi konumunda görev yapan katılımcıların ücretli öğretmenlik uygulaması görüşlerini belirlemek amacıyla açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış (semi structured) görüşme formu kullanılmıştır. Çalışmada; yarı yapılandırılmış görüşme formu; katılımcıların görüşme esnasında verdikleri cevapların altında yatan nedenleri derinlemesine irdeleyebilmek ve sürece bağlı olarak katılımcılara yeni sorular yöneltebilmek amacıyla, tercih edilmiştir.

Görüşme soruları hazırlanmadan önce 16.12.2006 tarihinde resmi gazete de yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı Yönetici ve Öğretmenlerinin Ders ve Ek Ders Saatlerine İlişkin Karar ve alanyazında var olan çalışmalar ayrıntılı olarak incelenerek taslak görüşme soruları hazırlanmıştır.

Hazırlanan taslak görüşme formu soruları, eğitim yönetimi, teftişi, planlaması ve ekonomisi alanında uzman bir öğretim üyesi tarafından araştırmanın amacı doğrultusunda ayrıntılı olarak incelenmiştir. Ayrıca nitel araştırma yöntemleri konusunda deneyim sahibi başka bir öğretim üyesi tarafından, açık uçlu sorular; kapsam, içerik ve amaca uygunluk unsurları gözetilerek ayrıntılı bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Daha sonra Türk Dili ve Edebiyatı alanında uzman bir öğretim üyesi tarafından görüşme soruları dil ve anlatım bakımından incelenmiştir. İlgili uzmanlardan gelen geribildirimler doğrultusunda görüşme soruları yeniden şekillendirilmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda yeniden şekillendirilen görüşme formu için pilot uygulama, araştırmanın katılımcılar arasında yer almayan bir okul müdür ile gerçekleştirilmiştir. Yapılan pilot uygulama sürecinde elde edilen geribildirimler doğrultusunda görüşme formu yeniden düzenlenmiştir. Tüm bu uygulamalarla; inandırıcı, tutarlı, teyit edilebilir ve aktarılabilir bir görüşme formu hazırlanmaya çalışılmıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 12 Fall 2013

Yarı yapılandırılmış (semi structured) görüşme formunda bulunan sorular genel olarak; 1- Ücretli öğretmenlik uygulamasının eğitim-öğretim faaliyetleri üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmaya yönelik sorular, 2-Ücretli öğretmenlik uygulamasının eğitim yönetimi ve denetimi üzerindeki etkilerini belirlemeye yönelik sorular şeklinde ana başlıklar altında özetlemek mümkündür. Çalışmada konunun ve verilen cevapların derinlemesine irdelenebilmesi amacıyla, verilen cevaplar referans alınarak farklı sorular da (follow-up questions) katılımcılara yöneltilmiştir.

Veri toplama sürecinde görüşme yapılacak katılımcılar belirlenmiş, bu katılımcılara araştırma konusu hakkında bilgi verilmiş ve gerekli resmi izinler alınmıştır. Görüşmeler yapılmadan önce katılımcılara kişisel ve mesleki bilgilerin saklı tutulacağı, her katılımcı için ayrı bir rumuz (takma isim) kullanılacağı belirtilmiştir. Görüşmeler sırasında katılımcılara ifade serbestliği tanınmış, görüşme süreleri sınırlandırılmamıştır. Böylece katılımcıların rahat, samimi ve doğru şekilde sorulara yanıt vermelerine olanak sağlanmaya çalışılmıştır. Görüşmeler, sadece araştırmacılar ve katılımcının olduğu sessiz ortamlarda yapılmıştır.

Verilerin Analizi:

Görüşmelerin Dökümü: Görüşmeler ile elde edilen veriler ses kayıt cihazı kullanılarak kaydedilmiştir. Katılımcılarla ortalama 35-45 dakikalık görüşmeler yapılmıştır. Toplam 217 dakika görüşme kaydedilmiştir. Elde edilen ses kayıtları elemeye tabi tutulmadan Microsoft Word yazım programıyla bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Elde edilen transkriptler ile ses kayıtları uzman bir kişiye verilerek, ses kayıtları ile dijital verilerin dökümünün tutarlılığı kontrol edilmiştir. Orijinal ses kayıtları ile dijital ortama geçirilmiş kayıtların tutarlı olduğu görülmüştür. Elde edilen transkriptler üzerinde herhangi bir işlem yapmadan önce her bir katılımcıya ilgili transkripte sunulmuş ve yazılı metinlerin kendi görüşleri olduğuna dair onay alınmıştır.

Verilerin Kodlanması: Araştırma belirli bir kuramsal temele dayanmadığı için (Yıldırım ve Şimşek, 2008) verilerden çıkarılan kavramlara göre kodlama işlemi yapılmıştır. Bunun için önce ham veri dökümleri araştırmacılar tarafından iki defa okunarak tümevarımcı bir yaklaşımla ayrı ayrı kodlanmıştır.

Veriler kodlanmadan önce araştırmacı ve uzman kişi tarafından verilerin dökümü olan transkriptler satır satır okunmuştur. Katılımcılar tarafından çalışma amacı hakkında doğrudan açıkça beyan edilmiş veya dolaylı olarak ima edilmiş görüşler manipüle edilmeden betimlemek için Patton, (2002) tarafından ifade edilen satır-satır analiz (line by line analysis) yaklaşımı kullanılmıştır. Bir kelime, kelime öbekleri veya bir cümle veri analizi için bir birim teşkil etmiştir. Kodlamalarda katılımcılar tarafından ifade edilen kelime ve kavramlar mümkün olduğu kadar kodlamada kullanılmıştır. Ancak katılımcıların kullandıkları kelime ve kavramların kodlama sürecinde yetersiz kaldığında durumu/düşüncüyü en iyi ifade edebilecek başka kavramlar kod olarak araştırmacılar tarafından belirlenmiştir.

Yorumlama Teknikleri: Görüşme verilerinin yorumlanması sürecinde endüktif (inductive) betimsel analiz, içerik analizi ve sürekli karşılaştırma tekniği (constant comparison) kullanılmıştır (Marshall ve Rossman, 1999; Miles ve Huberman 1994)

Betimsel analiz süreci; tematik çerçevenin oluşturulması, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanması olmak üzere dört ana aşamadan oluşmuştur.

İçerik analizinde ise veriler öncelikle bölümlere ayrılmış ve bu bölümler incelenerek karşılaştırılmıştır. Daha sonra bu bölümlerden anlamlı kavramlar oluşturup aynı kavramları çağrıştıran kodlar ortak kategori altında birleştirilmiştir. Son aşamada verilerden çıkan temalardan

anlam bütünlüğü sağlanıp, yorumlama yoluna gidilmiştir. Araştırmacılar, tematik kodlama sürecinde ortaya çıkan her tema altında yer alan verilerin bütünü kapsayıp kapsamadığını belirlemek için, alan uzmanlarının görüşlerine sıklıkla başvurmuş ve geri bildirimler doğrultusunda tematik kodlama sürecinde yapılan eksiklikler ve yanlışlıklar düzeltilmiştir. Elde edilen kesin temalar araştırmacı tarafından araştırma soruları ile ilişkilendirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmada, İnanılrlık, Aktarılabirlik, Tutarlılık ve Teyit Edilebilirlik

İnanılrlık (İç Geçerlik): Araştırmanın iç geçerliğini (inandıncılığını) artırmak amacıyla görüşme formu geliştirilirken ilgili alanyazın incelenerek, konu ile ilgili bir kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Görüşme sonrası kişilerin söyledikleri yazılı hale dönüştürülerek, katılımcılardan elde edilen yazılı metinleri kontrol etmeleri ve kendi görüşlerinin olup olmadığı teyit ettirilmiştir.

Çalışmada içerik analizi aşamasında elde edilen temalar, ilgili kavramları kapsayacak kadar geniş ve ilgisiz kavramları dışarıda bırakacak kadar dar kapsamda belirlenmeye özen gösterilmiştir. Bu temalar ve temaları oluşturan kategorileri kendi aralarındaki ilişkisi ile her bir temanın diğerleriyle ilişkisi kontrol edilerek elde edilen bulgular arasında bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın uygulama sürecindeki tüm görüşmeler ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır. Araştırmacı, araştırmanın tüm aşamalarında mümkün olduğunca nesnel olmaya dikkat etmiştir. Araştırma sürecinde elde edilen tüm veriler, araştırmacı ve nitel araştırma yöntemlerine hâkim bir öğretim üyesi tarafından değerlendirip, ayrı ayrı kodlanmış ve tüm kodlamalar arasında genel anlamda görüş birliği sağlanmıştır. Çalışmada görüşmeler esnasında süreci manipüle etmeden katılımcılarla etkin bir etkileşim kurulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın tüm aşamalarında uzman görüşüne sıklıkla başvurulmuştur.

Aktarılabirlik (Dış Geçerlik): Araştırmanın aktarılabirliğini artırmak için araştırma sürecinin her aşaması ayrıntılı bir şekilde okuyucuya sunulmuştur. Araştırmacı araştırma raporunu ayrıntılı olarak yazılmaya özen göstermiş ve bulgular bölümünde ayrıntılı betimlemeler yapmaya çalışmıştır. Araştırmacının raporlaştırma aşamasında derin ve ayrıntılı betimlemeler yapmasının temel amacı; araştırma sürecinin tüm öğelerini okuyucunun gözünde canlandırma isteğidir. Bu nedenle araştırmacı, bulgular ve yorumlar bölümünde doğrudan alıntılara yer vermiştir. Bu doğrultuda araştırmacı toplanan betimsel verilerin benzer bağlamlardaki çalışma gruplarına transfer edilebileceği kanaatinde dir.

Araştırmacıya göre; bu araştırmada elde edilen sonuçların, araştırmayı okuyanlar arasında aynı veya benzer şekilde anlaşılması gerekmektedir. Bu bağlamda, araştırma sürecinin ve araştırma ortamının okuyucuların zihinlerinde canlanabilmesine olanak sağlamak için, araştırmacı tarafından araştırma ile ilgili aktarımlar sade ve anlaşılır bir üslupla özetlenmiştir.

Tutarlılık (İç Güvenirlik): Araştırmanın iç güvenirliliğini (tutarlılığını) artırmak için çalışmada elde edilen bulguların tamamı yorum ve genelleme yapılmadan doğrudan okuyucuya sunulmuştur. Araştırma sürecinde elde edilen tüm veriler, araştırmacı ve nitel araştırma yöntemlerine hâkim bir öğretim üyesi tarafından değerlendirip, ayrı ayrı kodlanmış ve tüm kodlamalar arasında genel anlamda görüş birliği sağlanmıştır.

Teyit Edilebilirlik (Dış Güvenirlik): Araştırmanın dış güvenirliliğini (teyit edilebilirliğini) sağlamak için, süreç içinde elde edilen ham veriler ve kodlamalar ilgililerin inceleyebilmelerine imkân sunmak için araştırmacılar tarafından saklanmaktadır.

BULGULAR

Verilerin analizi sonucu: 1. Ücretli öğretmenlerin görevlendirilme süreci; 2. Diğer okul paydaşlarının ücretli öğretmene bakış açıları; 3. Ücretli öğretmenlerin eğitim öğretim faaliyetlerine

etkileri; 4. Ücretli öğretmenlerin denetimi ve okul yönetimi ile ilişkileri; 5. Genel değerlendirme ve çözüm önerileri olmak üzere beş ana tema ortaya çıkmıştır

1-Ücretli Öğretmenlerin Görevlendirilme Süreci

Görüşme verilerinin analizi sonucunda genel olarak; katılımcılar, ücretli öğretmenlik uygulamasına karşı çıkmalarına rağmen oluşan öğretmen açığı nedeniyle ücretli öğretmenlerle çalışmak zorunda kaldıklarını ifade ederek; eğitim sisteminde yer alan bu uygulamanın kaldırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcılar, eğitim ve öğretimin ciddi bir süreç olduğunu, bu nedenle öğretmenlerin farklı statülere ayrılmasına karşı çıktıklarını ifade ederek; diğer mesleklerde ücretli hakim, ücretli doktor gibi mesleki farklılıkların olmadığını vurgulamışlardır. Örneğin MM2 rumuzlu katılımcı *“ücretli öğretmenlik istenmeyen bir durum. Çok mecbur kalınmadıkça başvurulması gereken bir öğretmen görevlendirme şeklidir. İfadesiyle ücretli öğretmenliğin genel olarak kabul görmediğini altını çizmiştir.*

OM2 rumuzlu katılımcı ise neden ücretli öğretmenliğe karşı olduğunu *“sınıflarda sene sonuna kadar dersler boş geçmesin diye ücretli öğretmen görevlendiriliyor. Yani evimizde bir pardösüye ihtiyacımız varsa o pardösüyü bir şalla kapatmaya çalışıyoruz.”* cümleleriyle betimlemiştir.

Ücretli öğretmen görevlendirilmesine neden ihtiyaç duyulduğunu, MM1 rumuzlu katılımcı, sosyo-ekonomik, kültürel vb. nedenlerden dolayı kadrolu öğretmenler arasında sirkülasyon yaşanan yerlerde dersler boş geçmesin ve okul kapanmasın diye ücretli öğretmenlere görev verildiğini belirtirken, MM2 rumuzlu katılımcı olayın ekonomik nedenlerine değinerek ücretli öğretmenlerin devlete olan maliyetlerinin 700-800 lira olduğunu, bu durumun kadrolu öğretmene nazaran devlet ekonomisine katkı sağladığını ileri sürmüştür. MM2 rumuzlu katılımcıyla benzer düşünceleri paylaşan ŞB2 ve ŞB1 rumuzlu katılımcılar ise artık ücretli öğretmenlik sisteminin bir devlet politikası haline geldiğini ifade etmişlerdir.

Ücretli öğretmenlerin seçimi noktasında katılımcıların tamamı ücretli öğretmenlerin seçiminde herhangi bir yönetmeliğin olmadığını, bu noktada yasal boşluğun bulunduğunu belirtmişlerdir. Ancak ücretli öğretmenlik için yapılan başvurularda kendi branşlarında olmak üzere eğitim fakültesi mezunlarına öncelik verildiğini, ancak şartlar dahilinde bu mümkün olmazsa eğitim mezunları arasından branş dışı görevlendirmeler olduğunu, daha sonra dört yıllık fakülte mezunlarının en sonda da iki yıllık yüksekokul mezunlarının yer aldığını; kendi branşlarında görevlendirilen eğitim fakültesi mezunlarında genel olarak sorun yaşanmadığını, eğitim fakültesi mezunu olup branşının dışında görevlendirilenlerin ilgili alanlarda yetersiz olabileceğini özellikle sınıf ve okulöncesi öğretmenliğinde sorunlar yaşandığını ifade etmişlerdir. Eğitim fakültesi mezunu olan ücretli öğretmenlerle diğer fakülte mezunu olan ücretli öğretmenleri kıyaslayan ŞB1 rumuzlu katılımcı *“ilköğretimlerde olsun ortaöğretimlerde olsun eğitim fakültesi mezunu olan öğretmen arkadaşlar öğrencilerin seviyesine, çocuğun seviyesine inebiliyor. Ama ücret karşılığı derse giren inşaat, makine ya da kimya mühendisi ise bu işi yapamıyor.”* ifadesiyle ücretli öğretmenlerin en azından eğitim fakültesi mezunu olmaları gerektiğine vurgu yapmıştır.

Yapılan görevlendirmeler konusunda MM1 rumuzlu katılımcı özellikle yüksekokul mezunlarının öğretmen bulunmayan, hiç kimsenin gitmek istemediği ücra ve kırsal alanlara görevlendirildiğini, (X) rumuzlu ilçedeki görevlendirmelerin % 80'inin yüksekokul mezunlarından oluştuğunu ifade etmiştir. ŞB2 rumuzlu katılımcı ise amacı olmayan, para için çalışan, özellikle eğitim fakültesi mezunu olmayan ücretli öğretmenliklere şiddetle karşı çıktığını ifade etmesine rağmen kendisinin bu yıl 102 tane yüksekokul mezunu 203 tane dört yıllık eğitim fakültesi dışında mezunu görevlendirdiğini bu görevlendirmelerden dolayı içinin rahat olmadığını itiraf etmiştir.

Görevlendirilen öğretmenlerin işe başlama sürecinin nasıl olduğu konusunda katılımcılar, ücretli öğretmen görevlendirilmelerinin kadrolu öğretmen atamalarından sonra yapıldığını belirtirken bu durumun oluşturduğu olumsuzlukları ŞB2 rumuzlu katılımcı, görevlendirme sürecinin 3-4 hafta gibi uzun bir süreçte yapıldığını ve bu süre zarfında eğitim-öğretim yılının başladığı için öğrencilerin olumsuz etkilendiğini vurgulayarak aktarmıştır.

2-Diğer Okul Paydaşlarının Ücretli Öğretmene Bakış Açıları

Bu tema içerisinde velilerin, öğrencilerin ve kadrolu öğretmenlerin ücretli öğretmenlere ilişkin değerlendirmelerine yönetici görüşlerine göre yer verilecektir. Buna göre katılımcıların tamamı velilerin, öğrencilerin ve kadrolu öğretmenlerin ücretli öğretmenlik uygulamasından memnun olmadıklarını ifade etmiştir.

Katılımcıların tamamı velilerin ücretli öğretmenlik sistemi hakkında bilgi sahibi olduklarını ve okullarında ücretli öğretmen istemediklerini belirtmişlerdir. Velilerin, ücretli öğretmeni geçici olarak gördüklerini ve öğrencileri için okul idarelerinden kadrolu öğretmen talep ettiklerini belirten katılımcılar bu baskıdan dolayı zaman zaman bunaldıklarını itiraf etmişlerdir.

Okullarda ücretli öğretmen görevlendirilmesi konusunda OM2 rumuzlu katılımcı, son yıllarda velinin eğitim düzeyinin arttığını, eğitim konusunda daha çok bilinçlendiğini ifade ederek velinin ücretli öğretmenliğin öğrenciler üzerindeki olumsuz etkisinin farkında olduğunu, OM1 rumuzlu katılımcı ise velilerin ücretli öğretmenlikle ilgili geçmiş yaşantılarından dolayı ücretli öğretmenliğe sıcak bakmadıklarını, velilerin KPSS başarısını öğretmenlik mesleğinde başarı ölçütü olarak gördüklerini, bu nedenle KPSS’de başarılı olamadıklarını düşündükleri ücretli öğretmenlere öğrencilerinin verilmesini istemediklerini ifade etmişlerdir. Benzer bir şekilde OM2 rumuzlu katılımcı bazı velilerin eğitim fakültesi mezunu olsa bile alan dışı yapılan görevlendirmelere ve sık sık öğretmen değişimine şiddetle karşı çıktıklarını belirtmişlerdir.

Ücretli öğretmen görevlendirmesi konusunda okullara ve milli eğitim müdürlüklerine veliler tarafından yapılan baskılar konusunda OM1 rumuzlu katılımcı, velilerin kendilerine okulda ücretli öğretmen çalıştırılmaması için baskı yaptıklarını, geçen sene okulunda ücretli öğretmen sayısı artınca velilerin milli eğitim müdürlüğüne baskı yaparak öğrencilerinin okullarını değiştirdiklerini ifade ederken, ŞB1 rumuzlu katılımcı velilerin baskısından dolayı il merkezinde az sayıda ücretli öğretmen görevlendirildiğini, ücretli öğretmenlerin daha çok ücra yerlerde çalıştırıldığını, hatta bazı velilerin “*ücretli öğretmeni verecekseniz okulu kapatın*” diyecek kadar ücretli öğretmene karşı çıktıklarını belirtmiştir.

Veli baskısının ve müdahalesinin okulda meydana getirdiği sorunları OM1 rumuzlu katılımcı “*Veli bu ücretli öğretmendir deyip çocuğunu diğer sınıfa alıyor. Bir sınıfta 32-36 kişi varken; diğer sınıfta 12- 13 kişi kalıyor. Bu sıkıntıyı biz de yaşıyoruz.*” şeklinde ifade ederken; OM2 rumuzlu katılımcı ise “*veliler şunu söylüyor. Bu sefer bu geldi iki ay sonra başka bir ücretli gelecek. Haklı olarak ‘benim çocuğum heba oldu’ diyor. Mesela daha dönem bitmeden bir tane sınıfıma dördüncü ücretli öğretmeni görevlendirirdim. Evet, dönem bitmeden dördüncü ücretli öğretmeni görevlendirdim. Sene sonuna kadar kaç tane olacak? Şimdi veli haklı, ben haklıyım.*” diyerek yaşanan çözümsüzlüğü dile getirmiştir.

Okul içerisinde ücretli ve kadrolu öğretmenler arasındaki ilişkiler konusunda ise MM1 ve ŞB2 rumuzlu katılımcılar özellikle eğitim fakültesi mezunu öğretmenlerin kadrolu öğretmenlerle aynı işi yapıyor olmalarına rağmen farklı statü ve özlük haklarına sahip olmalarından dolayı kendilerini aşağılanmış gibi hissettiklerini, başka meslek gruplarında bu tür bir ayrımın var olmadığını ifade ederken; MM2 rumuzlu katılımcı okullarda ücretli ve kadrolu öğretmenlerin ayrı gruplar şeklinde hareket ettiklerini, kadrolu öğretmenlere sınıf seçiminde ve ders dağılımında öncelik tanındığını bu durumun kadrolularla aynı niteliklere sahip ücretli öğretmenleri incittiğini;

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/12 Fall 2013

ŞB2 rumuzlu katılımcı ücretli öğretmenlerin süreklilik arz etmemesinden dolayı ücretli ve kadrolu öğretmenler arasında mesleki paylaşımın az arkadaşlık ilişkilerinin zayıf olduğunu; MM2 rumuzlu katılımcı ise ücretli öğretmenlerin yukarıda bahsedilen durumlardan dolayı savunma mekanizmalarına başvurduklarını bazen kadrolu öğretmenlerin açıklarını aradıklarını, bu durumun okullarda ekip ruhunu bozarak kurum içinde verimsizliğe neden olduğunu dile getirmiştir.

ŞB2 rumuzlu katılımcı statü farklılığından dolayı yaşanan sorunları başından geçen bir olayda “(X) köyüne bir defa gittim. Üniversitedeyken çok iyi olduğu söylenen bir öğretmenle karşılaştım. Üniversitedeyken çok iyi bir öğrenciymiş. Ancak orda ücretli öğretmen olduğu için sürekli kadrolu öğretmenlerle sorun yaşıyordu. Bu öğretmen öğrencileri de kadrolu öğretmenlere karşı kıskırtıyordu. Öğrencilerle bir olmaya çalışıp onların hatalarını, eksiklerini aramaya çalışıyordu. Öğrenciye yansıtıyordu. Hani ‘ben bu kadrolu öğretmenlerden düşük değilim. Bakmayın benim ücretli öğretmen olduğuma. Bak bunlar bunu yapamıyorlar, şunu yapamıyorlar, Bu eksikleri var.’ gibi öğrencileri kıskırtmaya çalışıyordu” şeklinde aktararak sorunların geldiği noktayı açık bir dille örneklendirmiştir.

Öğrencilerin, ücretli öğretmene olan bakış açılarını MM1 rumuzlu katılımcı bazı öğrencilerin öğretmenlerinin ücretli olduğunu öğrendikten sonra ona geçici olarak baktıklarını ve onu öğretmen olarak görmedikleri şeklinde ifade ederken; OM1 rumuzlu katılımcı öğrencinin ücretli öğretmene bakış açısını yaşadığı bir olaydan hareketle “SBS için dershaneye giden öğrenciyle KPSS için aynı dershaneye giden öğretmenin dershanede karşılaştığını daha sonraki günlerde öğrencinin öğretmenine ‘hocam siz öğretmen değil misiz?’ diye sorduğunu biliyorum” şeklinde belirtmiştir.

3- Ücretli Öğretmenlerin Eğitim Öğretim Faaliyetlerine Etkileri

Katılımcıların tamamı, eğitim öğretim işinin süreklilik arz eden uzun planlı bir süreç olduğunu ifade ederek, ücretli öğretmenlerin; sınıfların kalabalık olması, sınıf seviyesinin düşük olması, uzak yerlere yapılan görevlendirmeler, barınma ve ulaşım sorunları, ücret yetersizliği ve KPSS’ye çalışma gibi nedenlerinden dolayı istifa edebildiklerini, bu durumda dersler boş geçmesin diye okul yöneticilerinin öğretmen arayışına girdiklerini çaresizlikten ve mecburiyetten ihtiyaç dahilinde nitelsiz görevlendirmelerin yapıldığını belirtmişlerdir. Nitelsiz görevlendirmelerin ise eğitim öğretim faaliyetlerini aksattığını ve eğitimde kalitenin düşmesine neden olduğunu eklemişlerdir.

Eğitim ve öğretim sürecinde yaşanan sorunları MM2 rumuzlu katılımcı “Yani bana göre verimli çalışma diyelim ki 100 üzerinden değerlendirilecekse kadrolu bir öğretmenin verimliliği ile ücretli bir öğretmenin verimliliği arasında çok ciddi bir yüzde farkı var. Aynı kişi kadrolu olsa verimi çok daha farklı olur, daha fazla artacaktır. Bakış açısı tamamen değişecektir.” şeklinde ifade ederken ŞB2 rumuzlu katılımcı “Mesela okullara gittiğimizde, birleştirilmiş sınıflarda daha uzak köylerde her gittiğimizde çocuklar teneffüstaydılar. Tabi öğretmenlikle alakası yok. Çocukların bize gelişlerinden de anlıyoruz. Çocuk geliyor mesela 6. sınıfa okuma yazma bilmiyor. Hala harfleri tanıtmıyor. Düşünebiliyor musunuz? ifadesiyle ücretli öğretmenlikten elde edilen verimi çarpıcı bir şekilde örneklendirmiştir. MM1 rumuzlu katılımcı ise yüksekokul mezunu olan ücretli öğretmenle ilgili gözlemini: “Başka öğretmen bulamadığımız için bu sene muhasebe bölümünü bitiren birini fen ve teknoloji dersi için görevlendirdik. Bir sınıf ziyareti sırasında anlatılması gereken hiçbir konunun anlatılmadığını gördüm” şeklinde aktararak MM2 ve ŞB2 rumuzlu katılımcılar gibi yaşanan başarısızlığa vurgu yapmıştır.

Katılımcıların tamamı, iş garantisi olmayan, belirsizlik içinde mesleğini yapan, her an yerine birisi atanacakmış gibi tedirgin olan ücretli öğretmenlerin bu nedenlerden dolayı motivasyonlarının düştüğünü, özellikle eğitim fakültesi mezunu olmayan dört yıllık fakülte

mezunlarına ve iki yıllık yüksekokul mezunlarına öğretmen bilgisi yetersizliğinden, öğretim ilke ve yöntemlerine hâkim olmamalarından, öğrenci seviyesine inememelerinden ve öğrencilerle iletişim kuramamalarından dolayı tamamen karşı çıkmışlardır. Bu şekilde görevlendirilenlerin, yaptıkları işi asıl meslekleri olarak görmediklerinden, mesleğe ve kuruma aidiyet duygusu geliştiremediklerinden, mesleğe günübirlilik baktıklarından dolayı başarılı olamadıklarını ifade etmişlerdir.

Eğitim fakültesi mezunu olup ücretli öğretmenlik yapan öğretmenlerle farklı statüye ve farklı özlük haklarına sahip olan kadrolu öğretmenler arasında iletişimsizlik olduğunu, özellikle kadrolu öğretmenlerin ücretli öğretmenleri “ikinci sınıf ve geçici öğretmen” olarak algıladıklarını, bu durumdan dolayı ücretli öğretmenlerin iş doyumunun, motivasyonunun ve verimliliğinin olumsuz yönde etkilendiğini ifade eden katılımcılar, KPSS konusuna sıklıkla değinerek KPSS sınavına hazırlanmak için bazı ücretli öğretmenlerin dershaneye gitmek için istifa derken bazılarının da sınıfta ders anlatmak yerine KPSS’ye çalıştığını, öğrencilerine zaman ayırmak yerine test çözdüğünü belirtmişlerdir. OM2 rumuzlu katılımcı ücretli öğretmenlerin istifa etme sürecini “sıkıldım, oynamıyorum” söylemiyle ifade ederken MM2 rumuzlu katılımcı ise istifa sürecini “İkinci dönemin başlarında bakıyorsunuz ki eğitim fakültesi mezunları patır patır dökülmeye başlıyorlar. İstifa ediyorlar. İşte kardeşim biz sınıfı sana emanet ettik. Neden istifa ediyorsun? dediğimizde ‘e hocam ben KPSS’ye çalışacağım’ deyip her yıl dönem ortasında sınıfı bırakan yüzün üstünde ücretli öğretmen oluyor.” cümleleriyle anlatmıştır.

KPSS konusunda OM1 rumuzlu katılımcı bazı ücretli öğretmenlerin teneffüslerde dahi KPSS çalıştıkları için öğrencilerine yeterince zaman ayırmadıklarını; ŞB2 rumuzlu katılımcı KPSS’ye hazırlanmak için dershaneye giden aynı zamanda ücretli öğretmenlik yapan bazı kişilerin öğretmen ile öğrenci arasında rol karmaşası yaşadığını; MM1 rumuzlu katılımcı ücretli öğretmenlerin sabahlara kadar KPSS çalıştığını sabahleyin yorgun yorgun derse girdiğini ve verimli olamadığını ifade etmiştir. Geçmişte yaşadığı bir deneyimi anlatan OM1 okuluna görevlendirilen bir öğretmenin KPSS çalışmak için branş öğretmenlerinin de derse girdiği beşinci sınıfı istediğini ifade ederken aynı öğretmenin sınıfta bir taraftan öğretmen kılavuz kitabındaki etkinlikleri yapmaya çalışırken bir taraftan da bulduğu boşluklarda KPSS sorusu çözdüğüne defalarca şahit olduğunu belirtmektedir.

Ücretli öğretmenlerin KPSS konusundaki tutumlarını ŞB2 rumuzlu katılımcı “Mesela şimdi bizde ücretli öğretmenler var.. Aynı zamanda KPSS’ye hazırlanıyorlar. Bu arkadaşlar gece 12 ye kadar 1’e kadar KPSS çalışıyorlar ve o ruh haliyle sabah kalkıp derse giriyor. Dersteki problemler, ödevler, öğrencilerle ilgilenmesi, hazırlık yapması gerekirken bunlara zamanı kalmıyor. Bir taraftan sınava hazırlanıyor bir taraftan öğrenci psikolojisi yaşıyor, ertesi gün sabah kalkıp bu sefer öğretmen olup derse girmeye çalışıyor.” şeklinde ifade ederken; OM1 rumuzlu katılımcı ise “İnanın ben şunu gördüm. Teneffüslerde ve boş zamanlarında bir taraftan kendisine internetten KPSS’de çıkmış soruları çıkarırken, bir taraftan da öğrencisine sınav sorusu hazırlayan öğretmenler gördüm. Öğretmen bir defa derse gittiği zaman kitabını yanında taşıyor. Kitabıyla beraber, bir tarafta okulun ders kitapları, öğretmen kılavuz kitapları, diğer tarafta da KPSS kitabıyla derse giriyor. Bu durumdan verim beklemek olmaz.” diyerek yaşanan durumu örneklendirmiştir.

Ücretli öğretmenlerin başarısı konusunda MM1 rumuzlu katılımcı bu öğretmenlerin yaptıkları işe günübirlilik olarak baktıklarını, öğretmenliği meslekleri olarak görmediklerini, verimli olmaktan öte sadece aldıkları ücreti düşündüklerini; OM1 rumuzlu katılımcı genellemenin yanlış olacağını ancak ücretli öğretmenlerin sınıf içerisinde başarısız olduklarını, bu öğretmenlerin % 80’inin dersin boş geçmesini önlemek dışında eğitime anlamlı bir katkı sağlamadıklarını ileri sürmüşlerdir. OM1 ve ŞB2 rumuzlu katılımcılar sürekli değişen ücretli öğretmenler nedeniyle

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 12 Fall 2013

öğrencilerin okuma yazma ve temel aritmetik işlemleri dahi öğrenemediklerini; ŞB2 rumuzlu katılımcı görev yaptığı ilde ilköğretimden ortaöğretime geçiş düzeyinin çok düşük olduğunu, ücretli öğretmenlerin öğrencileri ortaöğretime hazırlayamadıklarını; ŞB1 ise ücretli öğretmenleri “yetersiz” olarak tanımlarken, çalıştığı ilin Türkiye il başarısı sıralamasında 76. olmasını geçen sene illerinde atanan 1500 ücretli öğretmenden kaynaklandığını ifade etmektedir.

OM2 rumuzlu katılımcı söylemleri esnasında okulda çalışan ücretli öğretmenlerden bahsederken “*bu öğretmenlerin %40’ı verimli olsun öpüp başıma koyarım*” diyerek beklentisini açıkça ifade etmiştir. Söylemlerinde ayrıca “*dersler boş geçmesin diye, bir an önce gitseler, bir kadrolu öğretmen atansa*” gibi ifadeler kullanmıştır. OM2 ile benzer şekilde ŞB1 rumuzlu katılımcı eğitim fakültesi mezunu ücretli öğretmenleri tanımlarken “*hadi neyse*” iki yıllık ve dört yıllık diğer fakülte mezunlarını tanımlarken “*elle tutulur yanları yok*” ifadeleriyle tepkisini açıkça ortaya koymuştur.

OM2 rumuzlu katılımcı ücretli öğretmenlerin süreklilik göstermemesinden dolayı eğitim ve öğretim faaliyetlerinde yaşadıkları aksaklıkları başından geçen bir olayda “*Az önce konuştuğum bir arkadaş bende ücretli öğretmen olarak başladı. 39. gün dilekçesini verdi. ‘Hocam ben istifa ediyorum’ dedi. Kimseyi zorla çalıştıramazsınız. Ben o öğretmen arkadaşımın dilekçesini aldım.. Ben üç buçuk gibi ilişik kesme yazısıyla Milli Eğitime geldim. Belki inanmayacaksınız ama neyle karşılaştım? Öğretmen arkadaşımın benden ilişik kesme yazısı daha gelmeden başka bir okula görevlendirmesi yapılmış.*” şeklinde ifade etmiştir.

4- Ücretli Öğretmenlerin Denetimi ve Okul Yönetimi İle İlişkileri

Katılımcıların tamamı ücretli öğretmenlerin kendilerini geçici olarak gördükleri için mesleki sorumluluğa sahip olmadıklarını, kuruma aidiyet geliştiremediklerini bu nedenlerden dolayı kendilerini geliştirmek adına herhangi bir çaba sarf etmediklerini, okul yönetimine fazladan iş yükü getirdiklerini ve üzerlerinde herhangi bir yaptırım sağlamadığı için onları denetlemenin anlamsız olduğunu ifade etmektedirler. MM2 rumuzlu katılımcı ücretli öğretmenlerin mesleki sorumluluklarının olmadığını “*Kadrolu öğretmen olumsuz bir davranışta bulunduğu zaman bir cezai müeyyide endişesiyle davranışlarına dikkat etmeye çalışıyor. Ama ücretli öğretmenlerde böyle bir problem yok. Zaten aldığı ücret de çok onu tutacak bir ücret değil.*” cümleleriyle ifade etmiştir.

OM1 rumuzlu katılımcı ücretli öğretmenlerin mesleki sorumluluklarının buna bağlı olarak mesleki kaygılarının olmadığını, ücretli öğretmenliğin denetimine ve rehberliğine yönelik resmi bir prosedür veya yönetmeliğin bulunmadığını sürecin tamamen birilerinin inisiyatifine bırakıldığını ifade etmiştir. OM2 rumuzlu katılımcı ise ücretli öğretmenler hakkında herhangi bir rapor düzenlenmediğini belirtirken; MM2 rumuzlu katılımcı OM2 rumuzlu katılımcıya benzer ifadelerde bulunarak ücretli öğretmen denetimini “*kara düzen*” olarak tanımlamıştır. “*Kara düzen*” tanımlamasını destekler nitelikte, yatılı bölge İ.Ö.O müdürü olan OM1 rumuzlu katılımcı sıklıkla ücra köy okullarını gezdiğini, denetimden uzak bazı ücretli öğretmenlerin altı saatlik okul zamanının dört saatinin teneffüs olarak geçirildiğine şahit olduğunu belirtmiştir.

Ücretli öğretmenlerin denetimi ile ilgili yaşanan sorunları OM1 rumuzlu katılımcı “*işte müfettiş geliyor. Onlara bir not ya da bir müeyyide uygulama şansı yok. Ben okul müdürü olarak ben de onlara bir müeyyide uygulayamıyorum. Neyi uygulayacağım. Uyarı, kınama cezası mı vereceğim. Böyle bir yetkim de yok. Yani devlet memuru olmadıkları için hiçbir müeyyide olamıyor. Adamın hesabına gelmez. Hocam işte şunlar eksik, şunları şunları tamamladı diye çok fazla üstüne vardığın zaman ‘Hocam ben bunları yapamam. Kusura bakmayın ben çeker giderim’ diyen öğretmen de var.*” şeklinde ifade ederken OM2 rumuzlu katılımcı ise “*Öğrenciler resmen heba oluyor. ‘Teftişe gelen müfettiş arkadaşlar da ‘bu sınıfın hali ne böyle müdür bey? Burada hiç mi*

öğretmen çalışmadı? Hiç mi öğretmenin yoktu?’ diyor. Öğrenci öğretmenin adını öğrenmeden öğretmen değişiyor.” ifadesiyle yaşanan çaresizliğe vurgu yapmıştır.

MM1 rumuzlu katılımcı ücretli öğretmenlerin denetimden çok uzak olduğunu, yapılan hataların eğitim öğretime geri dönülmez zararlar verdiğini ifade etmiştir. MM2 rumuzlu katılımcı ise eğitim denetmenlerinin dahi ücretli öğretmenleri denetlemenin anlamsız olduğuna yönelik bir tutum sergilediklerini, çoğu zaman okullarda yapılan denetimlerde ücretli öğretmenlerin denetlenmediğini, nadiren ücretli öğretmenler hakkında tutulan raporlar doğrultusunda görevden alındıklarını ancak bu ücretli öğretmenlerin başka il ya da ilçede tekrar görevlendirilebildiğini; bu konuda ciddi yasal bir boşluk olduğunu, ücretli öğretmenler hakkında her gün bir şikayet geldiğini, bu durumun milli eğitim müdürlüklerinin iş yükünü artırdığını, şikayet edilen öğretmen önemli bir hata yapmış olsa da yerine bir başkasının bulunamaması endişesinden dolayı yapılan hatalara göz yumulduğunu açıkça dile getirmiştir. Yaşanan bu endişeyi Şb2 rumuzlu katılımcı *“Şimdi ücretli öğretmenlerin sorun olarak kafamızda yarattıkları şu şüphe var. Her an bırakacak korkusu vardır bizde. En azından bende vardır. Bu hafta artık ben gelmiyorum dediği zaman yapacağınız bir şey yok. O zaman o derslerin boş geçmesini engellemek için öğretmen arayışına girme korkusu bir idareci olarak sürekli bende vardır.”* ifadesiyle betimlemiştir.

Okul yönetimlerinin ücretli öğretmenlerle ilgili yaşadığı sorunlar konusunda MM1 ve OM1 rumuzlu katılımcılar ücretli öğretmenlerin SSK girişleri, maaşlarının ve puantajların hazırlanması gibi konularda okul idarelerine ek yük getirdiğini; OM1 rumuzlu katılımcı iş sorumluluğu olmayan bazı ücretli öğretmenlerin e-okul sistemine öğrenci ve not bilgilerini girme konusunda istekli olmadıklarını; OM2 rumuzlu katılımcı özellikle eğitim fakültesi mezunu olmayan bazı ücretli öğretmenlerin şök ve zümre öğretmenler tutanağı hazırlamasını, öğretmen kılavuz kitaplarını kullanmasını bilmediklerini, bunların neyi ifade ettiği konusunda herhangi bir fikirlerinin olmadığını, kendilerini geçici olarak gördükleri için kurumun işleyişini öğrenmek için hiçbir gayret sarf etmediklerini ifade etmiştir. MM1 rumuzlu katılımcı ücretli öğretmenlerin okul idaresine getirdiği iş yükünü anlatırken *“Ücretli öğretmenlerin maaşlarını yapmak bile bir sorun yani. Kalksa biz de çok rahat edeceğiz. İki tane ücretli öğretmen 100 tane kadrolu öğretmen kadar sıkıntılı.”* ifadesini kullanmıştır.

Okula ve kurum kültürüne uyum sağlamada ve kuruma bağlılık geliştirme konusunda MM2 rumuzlu katılımcı özellikle eğitim fakültesi mezunu olmayan ücretli öğretmenlerin yaptıkları işi kendi meslekleri olarak görmediklerinden kurum kültürüne adapte olma konusunda sıkıntılar yaşadıklarını; OM2 rumuzlu katılımcı eğitim fakültesi mezunlarının kurum kültürüne ve kurumun iç dinamiklerine diğer alan mezunlarına göre daha kolay uyum sağladıklarını; diğer öğretmenlerin ise *“nasıl olsa benim işim değil. Aman! Laf olsun torba dolsun, paramı alıp giderim”* tavrını takınarak eğitim kurumuna faydadan çok zarar verdiklerini; OM1 rumuzlu katılımcı ücretli öğretmenlerin kendilerini kuruma ait hissetmediklerini bu nedenle kurumda yaşanan sorunların çözümünde inisiyatif almadıklarını ifade etmiştir. ŞB1 rumuzlu katılımcı ücretli öğretmenlerin eğitim kurumlarında yer etmiş temel değerlere dahi uymadıklarını *“Çoğu okula gittim. Baktım öğretmen kot pantolonlu, top sakal bırakmış, kravat yok, yaka paça açık, Bizi görünce elini cebinden çıkarmamış, bu hem kurum kültüründe yok, hem töremizde yok, hem bu bizim öğretmenlik mesleği dışında bir şeydir. Babana saygı, öğrenciye saygı, okula gelen çocuğun velisine saygı, bu kültür meselesidir.”* şeklinde dile getirirken; MM1 rumuzlu katılımcı ücretli öğretmenlerde okulu sahiplenme duygusunun gelişmediğini yaşadığı bir olayda şu şekilde ifade etmiştir: *“Bir öğretmeni ziyarete gitmiştim. Okulu gezerken dedim ki ‘şu açıkta olan kabloları bir bant sar’ dedim O da ‘tamam’ dedi. Aradan bir zaman geçti, ben tekrar gittim. ‘Bak sen hala sarmamışsın’ dedim. ‘Hocam dedi yeni müdür gelmiş ona söyleyin’ dedi. Tabi öyle deyince ben anladım ki adam kendini okula ait hissetmiyor, orayı sahiplenmiyor.”*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 12 Fall 2013

Mesleki sorumluluk ve kurum kültürüne uyum sağlama konusunda yaşanan sorunları MM1 rumuzlu katılımcı “bazı ücretli öğretmenler okul idaresini adam yerine koymuyor, toplantılara katılmıyor, kafası bozulunca istifa edip gidiyor” ifadesiyle; ŞB1 rumuzlu katılımcı “adam derste sakız çiğniyor, bir karış sakalla derse giriyor, kravat yok, derste slogan atıyor, ne yaptığı belli değil ama o sınıfın öğretmeni” ifadesiyle dile getirmiştir. MM2 rumuzlu katılımcı ise ücretli öğretmenlerle okul yönetimleri arasında sık sık restleşmelerin yaşandığını “mesleki sorumluluğu yok” olarak ifade ettiği ücretli öğretmenlerin okul yönetimine “bana ne yapabilirsin? Canımı sıkma istifa edip giderim” şeklinde hitap ederek istenmeyen olumsuz durumların yaşanmasına neden olduklarını aktarmıştır. Yaşanan bu sorunlardan dolayı ücretli öğretmenler hakkında MM1 rumuzlu katılımcı “sorun, baş belası, geçici”; OM1 rumuzlu katılımcı ise “misafir, geçici, sınıf boş kalsın” gibi cümleler sarf etmiştir. ŞB1 rumuzlu katılımcı ise “ben nasılsa öğretmen değilim” diyen ücretli öğretmeni okul kültürüne adapte etmenin çok zor olduğunu, bazı ücretli öğretmenlerin derse zamanında girip çıkmadığını okul yönetimlerinin ise “bu adam giderse yerine başkasını bulamam” endişesiyle taşıdığını bu nedenle yapılan görev ihlallerine göz yumduklarını ifade ederek bir noktada yaşanan çaresizliği ortaya koymuştur.

5-Genel Değerlendirme ve Çözüm Önerileri

Katılımcılar ücretli öğretmenlik sistemini, konuya farklı bakış açıları getirerek değerlendirmişlerdir. Bu değerlendirmeler sonucunda katılımcıların tamamının ücretli öğretmenlik sisteminin eğitim-öğretim faaliyetlerine zarar verdiğini ve tüm okul paydaşları tarafından tepkiyle karşılandığını ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcılar bu değerlendirmelerin yanı sıra konuya ilişkin çözüm önerilerinde bulunmuşlardır: MM1 rumuzlu katılımcı daha önce ücretli öğretmen olarak çalışırken denetmen raporu ile görevden alınanların tekrar ücretli öğretmen olarak görevlendirilmemesi gerektiğini, MM2 rumuzlu katılımcı öğretmenlerin eğitim öğretim sisteminin en önemli öğeleri olduğu vurgusundan hareketle süreklilik arz etmesi gerektiğini ifade ederek ücretli öğretmenlerin istifa etmelerinin önüne geçilmesi için tarafların şartları kesin çizgilerle belirlenmiş bir sözleşme yapılmasını, bu sözleşmeye uymayanların tekrar görevlendirilmemesi gerektiğini vurgulamıştır.

OM2 rumuzlu katılımcı ücretli öğretmenlerin göreve başlamadan en az 15 günlük bir eğitime tabi tutulmaları gerektiğini, ücretli öğretmenler hakkında disiplin ve gelişim raporu düzenlenmesi ve bu raporun kadrolu öğretmenliğe geçişte dikkate alınması gerektiğini; OM2 rumuzlu katılımcı eğitimin “yapboz tahtası” olmadığını, ücretli öğretmenlik son çare ise muhakkak süreklilik arz eden bir sözleşme yapılması” gerektiğini ileri sürmüştür.

OM1 rumuzlu katılımcı ise OM2 rumuzlu katılımcıya benzer bir şekilde ücretli öğretmenlerin göreve başlamadan önce bir seminere tabi tutulmaları; ücretli öğretmenlerin kadrolu öğretmenlerin derslerine girerek tecrübe kazanmalarını sağlayacak yasal bir düzenlemenin yapılması gerektiğini belirtmiştir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Milli Eğitim Bakanlığı’nın çeşitli kademelerinde görev yapan yöneticilerin görüşlerine göre ücretli öğretmenlik sistemini inceleyen bu araştırma sonuçlarına göre katılımcıların tamamı ücretli öğretmenlik sistemine karşı çıktıklarını ancak ihtiyaçtan ve mecburiyetten dolayı ücretli öğretmenlerle çalışmak zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Ücretli öğretmenliğin öğretmenler arasındaki statü farklılıkları oluşturduğunu, bu farklılıkların ise okul içinde adalet duygusunu zedelediğini belirten katılımcılar ücretli öğretmenlik sisteminden bir an önce vazgeçilmezse ücretli öğretmenler ile yetişen bir neslin heba olacağını belirtmişlerdir. İlgili literatür incelendiğinde, ücretli öğretmenliğe dolaylı yünden değinilse bile, bütün araştırmacıların benzer bulgulara ulaştıkları görülmektedir (Kaya, Balay ve Göçen 2012; Özer, 2008; Öztaş 2010; Tuncer, 2012;

Turan, Yıldırım ve Aydoğdu 2012; Türk Eğitim-Sen, 2010; Yılmaz, 2010; Yılmaz ve Altinkurt, 2011; Zemrat, 2012).

Katılımcılar ücretli öğretmen görevlendirilmesinde önceliğin eğitim fakültesi mezunlarında olduğunu ardından diğer fakülte mezunlarına yer verildiğini ifade ederken bu görevlendirmelerin tamamen yerel yönetimlerin inisiyatifine bırakıldığını, görevlendirme süreci ile ilgili herhangi bir yönetmeliğin olmadığını ve bu konuda var olan yasal boşluğun zaman zaman adaletsiz uygulamalara neden olduğunu belirtmektedirler. Bu konuda Bayram (2009) “ücretli öğretmenler, benzer bir eğitimden geçtikleri halde kadrolu ve sözleşmeli öğretmenlerin çalışma koşullarına göre son derece olumsuz şartlarda, esnek çalıştırılmanın en katı hali ile görevlerini yapmaktadırlar. Ücretli öğretmenin görevlendirmesinde her yerel kendi inisiyatifine göre uygulamalar belirlemektedir. Ayrıca ücretlerinin hesaplanmasında yine her yerel farklı yöntemler kullanılmaktadır. Hatta ücretli öğretmenin ücretlerinin hesaplanmasında öğretmenden kendi muhasebecilerini bulmaları istenmektedir.” İfadelerini kullanmıştır.

Katılımcılar ücretli öğretmenliğin özlük ve ekonomik haklar bakımından diğer öğretmenlere göre çok düşük bir statüde görevlendirildiğini ifade ederken benzer bir şekilde Öztaş (2010) kamu kurumlarından biri olan okullarda istihdam edilen öğretmenlerden kadrolu öğretmenler “memur” statüsünde yer alırken; vekil öğretmenler ve ücretli öğretmenlerin “geçici personel” statüsünde istihdam edildiklerini; Tosun (2010) piramidin en alt basamağında ücretli öğretmenlerin olduğunu, okullar açık olduğu sürece çalıştıkları için kendilerini “mevsimlik işçi olarak” nitelendirdiklerini, hiçbir sosyal haklarının olmadığını hatta işe başlarken onlarla sözleşme bile yapılmadığını; Özer, (2008) geçici statüde oldukları için “acaba hangimiz gideceğiz?” diyerek her atama döneminde yoğun bir sıkıntı yaşadıklarını; Türk Eğitim-Sen, (2010) yapılan işin aynı olmasına rağmen diğer öğretmenlerle aralarında ücret bakımından uçurum denilebilecek bir farkın olduğunu; Yılmaz (2010) ücretli öğretmenlik kadrolarında bir öğretmenin maliyetinin yarı yarıya üçte bir oranında azaldığı için buradan hükümetin kendince iktisat yapmış gibi olduğunu belirtmişler ve bu araştırma sonuçlarını destekler nitelikte ifadeler kullanmışlardır.

Araştırmada kapsamında katılımcılar velilerin, öğrencilerin ve kadrolu öğretmenlerin ücretli öğretmenlik uygulamasından memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir. Son yıllarda velilerin daha bilinçli olduğunu, velilerin ücretli öğretmenlik sisteminin olumsuz etkilerinin farkında olduklarını ve gerektiğinde bu tip atamalar karşısında okul yönetimlerine ve milli eğitim müdürlüklerine baskı yaptıklarını belirten katılımcılar, öğrencilerin dahi ücretli öğretmenleri “gerçek öğretmen” olarak görmediklerine vurgu yapmışlar ve kadrolu öğretmenler ile ücretli öğretmenler arasındaki iletişimsizlikten ve paylaşımsızlıktan dolayı sağlıklı bir okul iklimi oluşturulamadığını açık bir şekilde dile getirmişlerdir. Benzer düşünceleri paylaşan araştırmacılar çalışmalarında, Yıldırım ve Aydoğdu (2012) öğretmenlerin ders dışında ve teneffüslerde öğrencileriyle iletişim halinde olarak çevreyi ve velileri tanıması gerektiğini ancak ücretli öğretmenlerin bu konularda isteksiz olduklarını; Zemrat (2012) ücretli öğretmen gibi farklı kadrolarda çalışan öğretmenlerle kadrolu çalışan öğretmenlerin çatışma yaşadığını; Tuncer (2012) kadrosuz öğretmenlere yönelik okul yönetimi ve öğretmenlerin olumsuz tutumlarına benzer yaklaşımları MEB çalışanlarının da sergilediklerini bu durumun “zorbalık” kavramıyla açıklanabileceğini; Özer (2008) kadrolu öğretmenlerin, kadrosuz öğretmenlik yapanlar hakkında olumsuz fikirlere sahip olduğunu; Bayram (2009) ücretli öğretmenlerin yoğun olarak yöneticilerle, diğer öğretmenlerle, öğrenci ve velilerle olan ilişkilerinde, ayrıca toplum içerisinde istihdam biçimlerinden dolayı sıkıntı yaşadıklarını; Demir (2010) farklı çalışma biçimlerinin öğretmenlerin paylaşımlarını azalttığını, aynı çalışma biçimlerinde istihdam edilen öğretmenlerin daha yakın ilişkiler kurmasını sağlarken, çalışma biçimleri farklı olan öğretmenler arasında uzaklık yarattığını; Tosun (2010) öğrencilerin kadro dışındaki öğretmenlerin daimi olmadıklarını bildikleri için ücretli öğretmenlerin otorite sorunları yaşadıklarını, velilerin ise kadrosuz öğretmeni

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 12 Fall 2013

muhatapı olarak kabul etmediklerini ve öğretmeni yönetime şikâyet edip değişmesini talep ettiklerini ifade ederek bu araştırma sonuçlarıyla örtüşen bulgulara ulaşımlardır.

Katılımcılar, eğitim öğretim işinin süreklilik arz eden, uzun planlı bir süreç olduğunu ancak ücretli öğretmenlerin geçici olarak görev yapmalarından dolayı eğitim öğretim faaliyetlerinden istenen verimin alınmadığını ifade ederken ücretli öğretmenlerin ekonomik, özlük haklarında yaşadıkları sorunlar ve özellikle KPSS'ye çalışma isteği nedeniyle dersler devam ederken istifa ettiklerini, okul yönetimlerinin yeni öğretmen arayışına girerek dersler boş geçmesin diye niteliksiz görevlendirmeler yapmak zorunda kaldıklarını belirtmektedir. Literatürde ücretli öğretmenlik sisteminin eğitim-öğretim faaliyetlerinin kalitesini ve verimi düşürdüğüne dair bulgulara rastlanmaktadır. Buna göre Arslan, Sabah ve Göksu (2006) öğretmenlerin kurumsal verimliliğini belirlemek amacıyla gerçekleştirdikleri araştırmalarında; kadrolu öğretmenlerin verimliliğinin birçok boyutta ücretli öğretmenlerden daha yüksek bulunduğunu; Bayram (2009); Karadeniz ve Demir (2010), iş endişesinin kişinin özsaygısını azaltarak iş yerlerindeki duruşlarını etkilediğini, iş güvencesinin olmamasının bu istihdam biçimine sahip öğretmenler üzerinde bir baskı oluşturduğunu ve verimsizliğe neden olduğunu; Tosun (2010) kadrolu öğretmenlerin ücretli çalışan öğretmenlerin mesleği tam olarak icra edemediklerini düşündüklerini, ücretli öğretmenlerin ise kendilerini mesleğe veremediklerini ve kendilerini öğretmen olarak hissetmediklerini; Turan ve Bozkurt (2010) öğretmen görüşlerine göre, ücretli öğretmenlerin öğretim strateji, yöntem, teknik kullanma, öğrenci merkezli öğretim yapma, öğrencilerin yaratıcılığını geliştirme, ideal ölçme ve değerlendirme yapma, öğretim araç-gereç ve materyallerden yeterince faydalanma ve öğrenci rehberlik hizmetleri konularında yetersiz olduğunu; Ertürk ve Keçecioglu (2012) kadrolu olmayan öğretmenlerin tükenmişliğe duyarsızlaşma ortalamalarının daha yüksek olduğunu bu tür etkenlerden dolayı öğretmenlerin öğrencilerine ve çalışma arkadaşlarına karşı duyarsızlaşabileceklerini; Demir (2010) ücretli öğretmenlerin yapmak zorunda olmadıkları birçok işi yaptıklarını, günlük yaşamlarına kaygı ve korku hâlinin hâkim olduğunu, bu nedenle mesleklerini istedikleri gibi yerine getiremediklerini; Turan, Yıldırım ve Aydoğdu (2012) ücretli öğretmenin devamlılığı olmadığı için sınıf öğretmenliği verilemediğini, ders dışında başka görevlerde çalıştırılmadığını; Kaya, Balay ve Göçen (2012) kadrolu öğretmenlerin alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine hakim olma düzeyinin ücretli öğretmenlere göre daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcılar ücretli öğretmenlerin kendilerini geçici olarak gördükleri için mesleki sorumluluğa sahip olmadıklarını, kuruma aidiyet geliştiremediklerini bu nedenlerden dolayı kendilerini geliştirmek adına herhangi bir çaba sarf etmediklerini, okul yönetimine fazladan iş yükü getirdiklerini ve üzerlerinde herhangi bir yaptırım sağlamadığı için onları denetlemenin anlamsız olduğunu ifade etmektedirler. Ücretli öğretmenlere ilişkin denetim ve rehberlik faaliyetlerini düzenleyen yasal bir düzenleme olmaması, onların mesleki sorumluluk almalarını ve kendilerini geliştirmelerini engellemektedir. Bu yasal boşluktan dolayı eğitim yöneticileri ve denetmenleri ücretli öğretmenler ile kuracakları ilişkinin düzeyini tanımlayamamakta dolayısıyla ücretli öğretmenlerin kuruma aidiyet hissetmelerini sağlayamamaktadırlar. Kuruma aidiyet konusunda Öztaş (2010) kadrolu öğretmenlerin, ücretli öğretmenlere göre, daha olumlu mesleki aidiyete sahip olduğunu, özellikle ek ders karşılığı görev yapan ücretli öğretmenlerin iş güvenliğinden söz etmenin imkansız olduğunu, okul müdürünün dahi işlerine son verebileceğini dolayısıyla bu durumun ücretli öğretmenlerin iş tatmini ve aidiyet duygusunu olumsuz etkileyebileceğini; Ertürk ve Keçecioglu (2012) kadrolu olmayan öğretmenlerin kadroya ne zaman geçecekleri konusundaki belirsizliğin geleceğe yönelik planlarını değiştirmelerine yol açtığını dolayısıyla kalıcı bir düzen kurmalarına engel olduğunu ve bu durumun işe bağlılıklarını olumsuz etkilediğini; Budak (2009) kadrolu öğretmenlerin sözleşmeli öğretmenlerden daha yüksek örgütsel bağlılık düzeyine sahip olduğunu; Tosun (2010) ücretli öğretmenlerin her an okula kadrolu geldiğinde görevlerine son

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 12 Fall 2013

verileceği için mesleki sorumluluk taşımadıklarını; Turan ve Bozkurt (2010) öğretmenlere göre ücretli öğretmenlerin okul kültürüne adapte olamadıklarını ve geçici oldukları için okulu sahiplenmediklerini ifade ederek ücretli öğretmen çalışan kurumlarda sağlıklı bir kurum kültürü oluşturulamadığına vurgu yapmışlardır.

Araştırmanın son temasında genel bir değerlendirme yapıp katılımcıların konuyla ilgili çözüm önerilerine yer verilmiştir. Buna göre katılımcılar, ücretli öğretmenlerin uzun süreli görev yapmaları için sözleşme ile işe başlatılmalarını; işe başlamadan önce hizmet içi eğitimden geçirilmelerini; ücretli öğretmenlere becayiş hakkı verilmesini önermektedirler.

KAYNAKÇA

- ARSLAN, H., SABAH, S. ve GÖKSU, M. Z. (2006). İlköğretim okullarında çalışan ücretli öğretmenlerin verimliliklerinin araştırılması. *Eğitim Araştırmaları*, 6(24), 33-43.
- BAYRAM, G. (2009). *öğretmenlerin istihdam biçimi farklılıkları ve yarattığı sorunlar: ankara'da çalışan sözleşmeli ve ücretli öğretmenlerin görüşlerine dayalı bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- BUDAK, T. (2009). *İlköğretim okullarında görev yapan kadrolu ve sözleşmeli öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları (Kocaeli ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- CAN, N. (2004). Öğretmenlerin geliştirilmesi ve etkili öğretmen davranışları. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(16), 103-119.
- CELEP, C. (2001). *Eğitimde örgütsel adanma ve öğretmenler*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- ÇELİKTEN, M. (2006). *Öğretmenlik mesleğinde yeni model arayışları*. 3.Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu, (3 -5 Mart), Çanakkale
- DEMİR, N. (2010). *Eğitimde esnek çalışma biçimlerinin öğrenme ortamına yansımalarının çözümlemesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- DAVID, O. ve FLEISCHMAN, S. (2005). Positive culture in urban schools *educational Leadership*, 62(6), 84-96.
- ERTÜRK, E. ve KEÇECİOĞLU, T. (2012). Çalışanların iş doyumları ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiler: öğretmenler üzerine örnek bir uygulama. *Ege Akademik Bakış*, 12(1), 41-54.
- FİDAN, F. ve FİDECİOĞLU, A. (2010). Kutsallıkla tutsaklık arasında bir meslek öğretmenlik: sorunlar, yaklaşımlar ve beklentiler. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 3(5). 147-159
- GÜNDÜZ, H. B. (1997). Öğretmenlik mesleğine giriş denetimi. *Çağdaş Eğitim*, 22(228), 39-43. <http://www.haber10.com/haber/325077/> erişim tarihi 8 Ocak 2013 (haber yayın tarihi 29 Aralık 2012)
- İLTER, İ. ve KÖKSALAN, B. (2011). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine olan tutumları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 21(1), 113-128.

- KAYA, A., BALAY, R. ve GÖÇEN, A. (2012). Öğretmenlerin alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine ilişkin bilme, uygulama ve eğitim ihtiyacı düzeyleri. *International Journal of Human Sciences*. 9(2), 1229-1259.
- LEE, C. (2004). Creating a collaborative campus culture. *Community College Journal of Research And Practise*, 28, 503-511.
- KARADENİZ, Y. Ve DEMİR, S. B. (2010) Sözleşmeli öğretmenlik uygulamasının değerlendirilmesi, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29 (2), 55-77
- KORKMAZ, İ., SABAN A. ve AKBAŞLI, S. (2004). Göreve yeni başlayan sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları güçlükler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 38, 266–277.
- KÜÇÜKER, E. ve GÜRBÜZ, A. (2012). Türkiye’de uygulanan kaynaklı eğitim projeleri nasıl bir toplumsal dönüşümü hedefliyor? *Milli Eğitim Dergisi*. 194, 51-72.
- MARSHALL, C. & ROSSMAN, G. B. (1999). *Designing qualitative research*. London: Sage Publications.
- METZLER, C. W., BINGLAND, A. & RUSBY, J. C. (2001). Evaluation of a comprehensive behavior mamagement program to improve school-wide positive behavior. *Education and Treatment of Children*, (24), 448-479.
- NOONAN, J. (2004). School climate and the safe school: seven contributing factors. *Educational Horizons*, 83(1), 61-65.
- OPDENAKKER, M. & DAMME, J. V. (2006). Do school context, student composition and school leadership affect school practice and outcomes in secondary education? *British Educational Research Journal*, 33(2), 179–206.
- ÖĞÜLMÜŞ, K. (2012). Ücretli öğretmenlerin görevlerini yaparken karşılaştıkları sorunlar ve ücretli öğretmenlik uygulamasının okul yöneticilerince değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- ÖZER, E. (2008), *Kadrolu ve kadrosuz ilköğretim öğretmenlerinin birbirleri ve meslekleri hakkındaki görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul
- ÖZDEMİR, B. Ş. ve BELTEKİN, N. (2012). Türk eğitim sisteminin dönüşümünde uluslar arası aktörler: IMF ve Dünya Bankası örnekleri. *YYÜ, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1). 33-55
- ÖZTAŞ, S. (2010). *Kadrolu, sözleşmeli ve ücretli statüye göre öğretmenlerin mesleki aidiyet duygusunun değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- PALAVAN, Ö. (2012). Birleştirilmiş ve bağımsız sınıflı ilköğretim 4. Sınıf öğrencilerinin sosyal bilgilerin kazanımlarına erişim düzeyleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 281-294.
- PATTON, Q. M. (2002). *Qualitative evaluation and research methods*. London: Sage Publications.
- PUNCH, K. F. (2009). *Introduction to research methods in education*. London: Sage Publications.
- RAFFERTY, T. J. (2003). School climate and teacher attitudes toward upward communication in secondary schools. *American Secondary Education*, 31(2) 49-70.

- ROESER, R., ECCLES, S. J. & SAMEROF A.J. (2000). School as a context of early adolescents' academic and social-emotional development: a summary of research findings. *The Elementary School Journal*, 100 (4), 443-471.
- RON, R. (1992). Student motivation school culture, and academic achivement: what school leaders con do. *Eric Clearinghouse On Educational Management*, 26p. ED 351 741
- SARICE, S. (2006). *İlköğretim Okulu Müdürlerinin Okul Yönetiminde Karşılaştıkları Yönetimsel Sorunlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul,
- TOK, T. N. (2012). Türkiye'deki siyasal partilerin eğitim söylemleri ve siyasaları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. Educational Administration: Theory and Practice*, 18(2), 273-312.
- TOSUN, F. (2010). *Farklı Statülerde Çalışan Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleğine Bakışları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- TUNCER, M. (2012). Türkiye'deki Kadrosuz öğretmen istihdamının kadrosuz istihdam edilen öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 11(3), 797 -818
- TURAN, M. ve BOZKURT, E. (2010). Ücretli öğretmenlik sistemine ilişkin öğretmen görüşleri. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5(4),1543-1557, No: 1c0219
- TURAN, S., YILDIRIM, N. ve AYDOĞDU, E. (2012). Okul müdürlerinin kendi görevlerine ilişkin bakış açıları. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2(3). 63-76.
- Türk Eğitim-Sen (2010). 18. Milli Eğitim Şurası Çalışma Raporu. 1-5 Kasım Kızılcahamam-Ankara
- UYGUN, S. (2012). Basında öğretmen sorunları. *Milli Eğitim Dergisi*. 194, 72-92
- UYGUN, S. (2005). Türkiye'de Geçici Öğretmen İstihdam Sorunu, XIV. Ulusal eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri. 28-30 Eylül 2005, Cilt 2, s.589-595 Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli.
- ÜSTÜNLÜOĞLU, E. (2007). Beyin temelli öğretime eleştirel bir yaklaşım. *Anadolu University Journal Of Social Sciences*, 7(2), 467-476.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YILMAZ, K. ve ALTINKURT, Y. (2011). Öğretmen adaylarının Türk eğitim sisteminin sorunlarına ilişkin görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1). 942-973.
- ZEMRAT, R. (2012). Okul öncesi öğretmenlerinin okul yöneticisi, meslektaşları ve aileler bağlamında algıladıkları çatışma durumlarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*. 37(163). 203-215.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 12 Fall 2013

